

Altres títols de la col·lecció *La Farga*

52. **Sense porc. L'alimentació en les identitats culturals de jueus i moriscos i en la seua persecució...***
Albert Toldrà i Vilardell

50. **Viure a la caseta***
Carles Rodrigo Alfonso

49. **Animetes santes. Costums tradicionals valencians sobre el més-enllà***
Josep Lluís Santonja

48. **Gat Vell. Dites marineres***
Francesc Xavier Llorca Ibi

47. **Les plantes del nostre entorn. Flora silvestre de Paiporta**
M. Àngels Codoñer
Simón Fos Martín

46. **Dos puntals festius de Guadassuar. La fira de sant Vicent i les Danses**
Joan B. Boïls Ibiza

45. **Contalles de iaies i iaies***
Jordi Raül Verdú Pons

44. **El Mondúver a un tir de pedra**
Vicent Cervera Peiró
Òscar Martí Calafat

43. **Els bastonets d'Algemesí***
Toni Bellón Climent

42. **Fem safareig***
Agnès Vidal i Vicedo

* **Premi Bernat Capó de difusió de la cultura popular**

Col·lecció LA FARGA

978-84-9904-267-1

A un tir de pedra. Les més belles sendes de la Safor és un llibre adreçat a persones amb l'interés o la curiositat per conèixer les muntanyes de la Safor. Un gran arc de serralades que atansa la mar retallant una plana menuda i antiga, verda i fèrtil. Un horitzó de terra perfumada de tarongina i garrofers, de lliris i marfulls, de romers i pebrelles, talment com un jardí clos per tot de talaies naturals, que tanquen una vall emmirallada vers la seua vella i estimada mar. Un racó de món senzill, acollidor i obert, que ha donat recer a l'home des dels temps més llunyans.

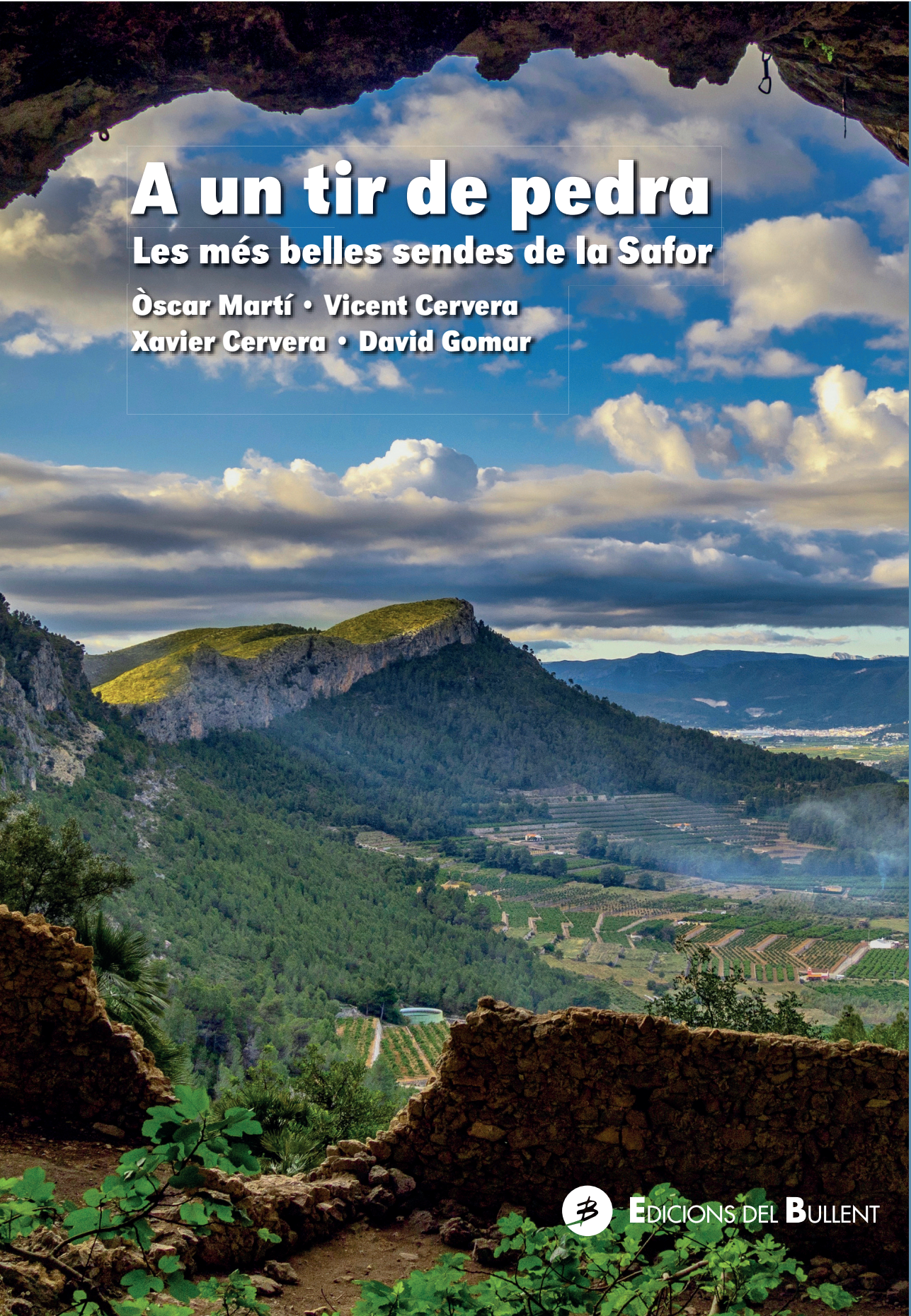
Fa més d'una dècada aparegué *A un tir de pedra*. Des d'aleshores, el llibre ha tingut una acollida càlida, corprenedora. Han passat molts anys i hem decidit fer-ne una edició absolutament nova, amb el convenciment que una renovació completa era necessària i ja indefugible i, també, que podríem aportar una versió millorada i madurada. Si la primera versió fou un intent agosarat de recopilar un inventari exhaustiu de totes les sendes de la comarca, el llibre que ara tens a les mans, totalment nou, pretén mostrar i narrar una tria personal d'aquelles que considerem les més belles i destacades sendes de la Safor. Una tria il·lustrada amb esplèndides fotografies, abundant cartografia i, a més a més, informació addicional en línia, permanentment actualitzada, que us ajudarà a arribar al començament de cada sender, l'inici d'un nou camí per conèixer i estimar les nostres muntanyes.

A un tir de pedra

Les més belles sendes de la Safor

Òscar Martí • Vicent Cervera
Xavier Cervera • David Gomar

Òscar Martí i Calafat (Gandia, 1973), **Vicent Cervera i Peiró** (Gandia, 1972), **David Gomar i Ibáñez** (Gandia, 1972) i **Xavier Cervera i Jubany** (Barcelona, 1975) formen el col·lectiu A un tir de pedra. Apassionats del muntanyisme i practicants de l'escalada i l'espeleologia, són els autors d'obres divulgatives de referència sobre muntanyisme a la comarca de la Safor: *A un tir de pedra: Inventari dels senders i camins de muntanya de la Safor* (2010) i *El Mondúver a un tir de pedra* (2017), ambdós títols editats per Edicions del Bullent.

També cal destacar la participació en guies de muntanya, catàlegs, exposicions, treballs de camp i publicacions com *Els túnels del subsòl de Gandia* (1991), *Catàleg de cavitats del terme de Gandia* (1995) o *Mapa naturalista de la Safor* (2014).

El col·lectiu A un tir de pedra, al llarg d'anys de muntanyisme, ha realitzat un intens treball de camp, amb una recopilació de dades extensa, un amplíssim fons fotogràfic, cartografia d'obra pròpia, i un ample ventall d'entrevistes i recollida d'informació de fonts directes.

EDICIONS DEL BULLENT

1a edició: gener de 2023

© 2023 Dels textos i les fotografies: Òscar Martí i Calafat, David Gomar i Ibáñez,
Vicent Cervera i Peiró, Xavier Cervera i Jubany

© 2023 D'aquesta edició: Edicions del Bullent
www.bullent.net • info@bullent.net
Assessorament lingüístic: Àlvar Vanyó

Impressió: Guada Impressors
ISBN: 978-84-9904-267-1
Dipòsit legal: V-29-2023

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, començant-hi la reprografia i el tractament informàtic, o la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec sense l'autorització escrita de l'editor resten rigorosament prohibides i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei.

ÍNDEX

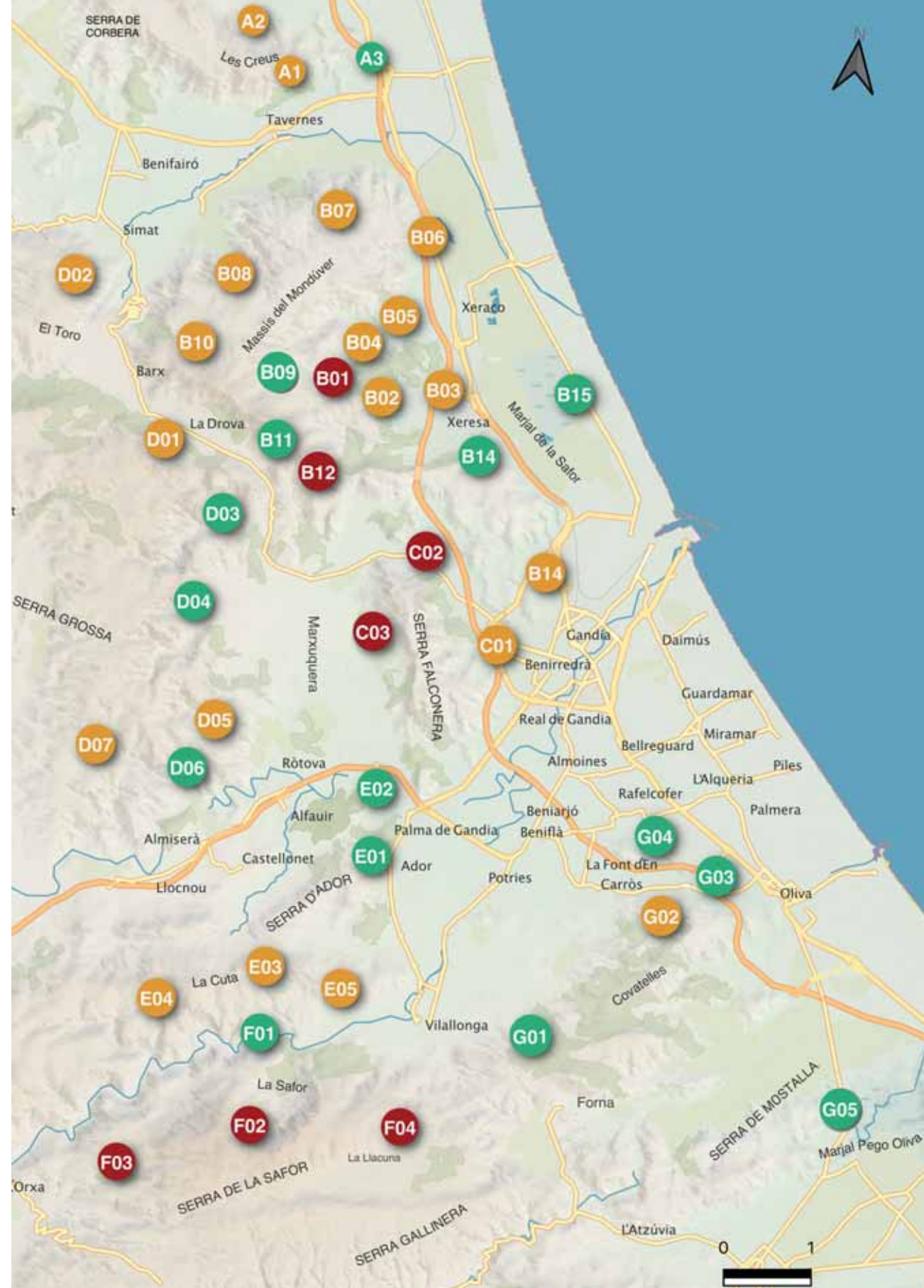
PRÒLEG	7
INTRODUCCIÓ	11
A A01. LES CREUS	19
A02. LA FONT DE LA GRANATA	27
A03. EL RACÓ DE JOANA	34
B B01. EL MONDÚVER PER XERESA	37
B02. LA RUTA DELS CORRALS	46
B03. EL RACÓ DE LA FERRADURA	56
B03A. LA PEDRA EN SEC	63
B04. EL MONDÚVER PER XERACO	64
B05. LA VALL DE LES FONTS	74
B06. ELS PLANS	84
B07. L'OMBRIA	94
B07A. LA LLEGENDA DEL CASTELL	103
B08. EL CAMÍ VELL DE LES FOIES	104
B09. LA FONT DE MADALLARS	116
B10. PENYALBA	122
B11. LA CALDERETA	132
B12. LES VOLTES	138
B13. EL PLA GRAN	146
B14. DE SANTA ANNA A BAIRÉN	152
B14A. BAIRÉN	161
B15. LA MARJAL DE LA SAFOR	162
C C01. EL MOLLÓ PER ESCALETES	173
C02. EL BARRANC DE LA FALCONERA	181
C03. MERAVELLES	187
C03A. LES COVES	195
C03B. A LA CONQUESTA DE LES PARETS	201
D D01. L'ALDAIA	209
D01A. LES NEVERES	221
D01B. EL PLA DELS AVENCs	227
D02. EL TORO	230
D02A. ELS FORNS DE CALÇ	239

D	D03. EL PORTALET	242
	D04. LA FONT DE LLORET	248
	D05. EL BARRANC D'ATANASI	254
	D06. LA FONT DE LA FINESTRA	265
	D07. EL CASTELL DE VILELLA	270
E	E01. LA SERRA D'ADOR	277
	E02. EL CASTELL DE PALMA	283
	E03. LA PENYA DE L'HEDRA	289
	E04. LA CUTA	296
	E05. LA SOLANA DE LA CUTA	305
F	F01. EL RACÓ DEL DUC	317
	F01A. EL FERROCARRIL ALCOI-GANDIA	337
	F01B. EL CASTELL DE PERPUTXENT	345
	F01C. I LA LLUM ES VA FER	347
	F02. LA SAFOR	356
G	F03. LA SOLANA	368
	F04. EL BANCAL FONDO	378
	G01. FORNA	383
	G01A. EL CASTELL DE VILALLONGA	393
	G02. LES COVATELLES	394
G	G03. EL CASTELL DE REBOLLET	403
	G04. EL RABAT	408
	G05. LA MARJAL PEGO-OLIVA	413

BIBLIOGRAFIA:

MÉS INFORMACIÓ:

La comarca de la Safor a les envistes de la Finestra, a la serra homònima

La muntanya és
de qui la tresca i descobreix,
de qui la pateix i frueix,
de qui la sent i la viu,
de qui l'estima i es deixa estimar.
(Joan PELLICER, *Diari de Sotaia*)

Altres poden fer millor,
però nosaltres fem.
(Telesforo de Aranzadi).

PRÒLEG

La serra de la Safor dona nom a una comarca, amb els seus cims rocosos coronant la ferradura del vertiginós amfiteatre obert en la vessant nord, que s'eleva sense piemont i sense barreres sobre el verd tapís de les baixes terres litorals. La majestat del seu relleu, un dels més bells i espectaculars de la nostra orografia, es dreça rellevant en la plenitud del paisatge, amb la força d'un referent geogràfic i símbol de pertinença a un històric territori amb el qual s'identifiquen els habitants de la comarca.

Desplegades de nord a sud, muntanyes i serres entrelaçades conformen un clos arc orogràfic d'esquerdats perfils que tanquen l'horitzó interior comarcal. Muntanyes dominants que cedeixen, sense transició, el seu abrupte relleu amb una façana marítima limitant la mar propera, donant pas a una franja costera de baixes i fèrtils terres al·luvials profusament conreades, còmode i pròsper assentament de la majoria poblacional que presideix la senyorial Gandia, històrica ciutat ducal, capital de la comarca, sobre un paisatge humanitzat d'una natura sotmesa pam a pam pel mil·lenari i pacient treball llaurador, l'exuberant policromia dels

La font de la Granata

nyalitzat com a PR-CV 39 i que, trespant entre vells marges, alts i forçuts, sempre acompanyats de la propera mar, prompte guanya alçada.

C Superat l'encreuament del pla de les Creus (A01) i sota la densa verdor que es despenja a la valleta del Massalari, el camí mena a peus d'uns enlairats espadats que acullen una menuda fontanella. Humil i constant, ompli amb perseverància, sense defallir, una basseta. La **font de la Granata** (180 m, 1:30 h - 5,1 km) és la fresca tardor sota els blancs de les cingleres, la verdor dels taulellets, de les carrasques i els fleixos, l'aigua entre les falzies i la frescor de les hores.

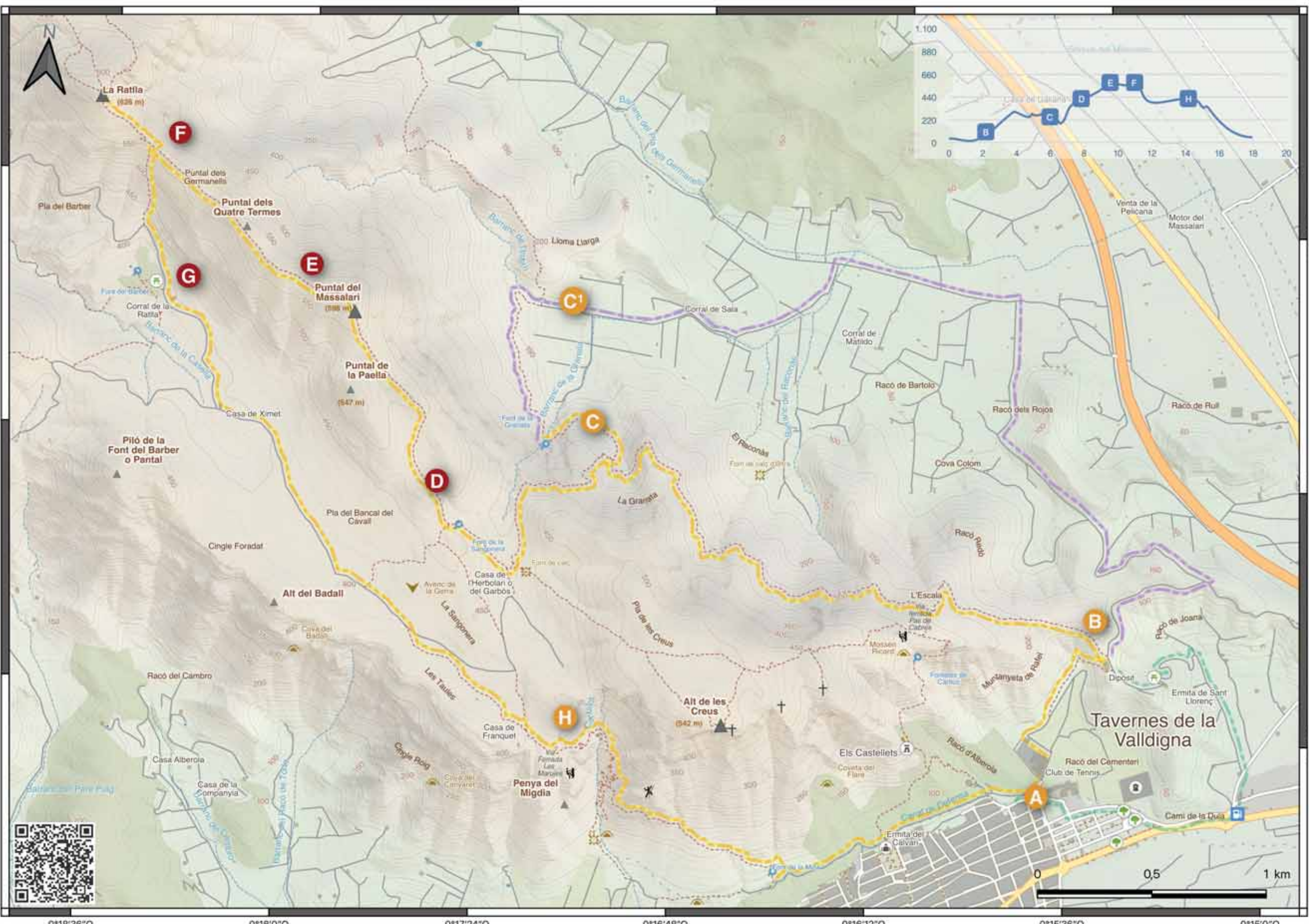
C¹ En aquest punt haurem de decidir entre resseguir la ruta cap amunt, o tornar al poble. Si decidim tornar, un sender ample connecta, en direcció nord i enllà el cau del barranc de l'Infern, amb el **camí del Massalari**, llarg i aspre. Abans d'eixir de la vall estarem atents al camí del Racó Redó, antiga colada ramadera del Portitxol a Favareta que, ara ja muntanya amunt, entre paisatges canviants d'olivera i garrofer, i alternant camins i sendes, ens deixarà a tocar del dipòsit.

D Retrocedim, però només una miqueta. Fins a la base del barranc de la Granata. I amunt. Ens espera una pujada dura i treballosa, de les que no deixen indiferent ningú, costeruda i panoràmica, emboscada al darrer tram. Darrere nostre, les vistes a Cullera, als arrossars i al Brosquil, són captivadores. Al capdamunt, els

camins de pedra s'escampen per tot arreu; un d'ells, sota altius pins i per ponent, s'acosta a visitar l'encisadora **font de la Sangonera** (450 m, 2:40 h - 6,9 km). Amunt i avall, vells marges solquen i capturen cada pam de terra hàbil formant llenques on la pineda fa dècades que substituï el garrofer i l'olivera. El fet de trobar-se dempeus, malgrat els anys i estar bastida sense argamassa, és la mostra fidedigna d'una de les expressions culturals més antigues i genuïnes que es conserven al camp, del patrimoni rural més autèntic i extint, de l'enginyeria més popular i humil, de l'arquitectura de la pedra en sec, fruit de la necessitat i la perseverança amb què s'alçaren barraquetes, corrals, marges, tanques, senders o eres.

E Per ponent, una senda ampla i neta guanya alçada entre la pineda. Caminem paral·lels a la mar, pel crestall llevantí de la serra de Corbera i a les envistes de la serra de les Agulles, rabiosa i enervant. El primer objectiu s'alça arrodonit i accessible: el **Massalari** (598 m, 3:15 h - 8,1 km), sostre de Tavernes, que de bell antuvi senyorejaven i ombrava l'antic llogaret musulmà del Massalali, que jeia als seus peus.

F Crestall amunt, albirant un ventall de muntanyes plenes de matisos, se succeïxen els cims. Ara el Piló dels Quatre Termes, fita de Tavernes, Benifairó, Alzira i Favara; després el Puntal dels Germanells (591 m), endavant **la Ratlla** (626 m, 3:40 h - 9,6 km), cota màxima de la serra. La senda tira avant; passant per l'observatori forestal de l'Ouet, dempeus des dels anys cinquanta enlairant la

39°6'0"N

39°5'24"N

39°4'48"N

0°18'36"E 0°18'0"E 0°17'24"E 0°16'48"E 0°16'12"E 0°15'36"E 0°15'0"E

El cim del Massalari

serra, descendeix a la pista forestal de la vall de la Casella a la recerca del Pas del Pobre, accés sud a la vall de la Murta. Nosaltres, però, tornarem enrere, fins al collado de l'Infern, on una senda vertiginosa i costeruda davalla, entre pinedes i càdec, la plana del Barber.

Al capdavant creua una pista procedent de la casa forestal de Bono, a la Casella; la que envolta l'acurada i densa pineda que recull la **font del Barber** (390 m, 4:15 h - 10,8 km). Allà baix, on anaven a bastir una colònia agrícola que mai acabà de quallar, s'escampaven els corrals on les joques corrien soltes, les casetes de camp on les dones cardaven la llana, i els malalts dels bronquis hi pujaven a gaudir de l'oratge. Per tot, els bancals on els homes conreaven pereres, cirerers, pomers i també vinya, ja que aquest fou un país de vinyes —també vora mar— fins que la plaga de la fil·loxera, a inicis del segle passat, va matar, una a una, totes les mates que havien omplert els camps i les butxaques dels llauradors. Quan aquells homes que llauraven i sembraven, que podaven i collien, se n'anaren, les pedres s'afonaren. I és que cap màquina és tan efectiva com la paciència i el temps. Després d'aquella desfeta, als anys trenta s'escamparen els garrofers fins on trenquen i enfilen cel amunt les muntanyes.

Deixarem el ramal que pel sud enfila la font del Garrofer i tombarem per llevant resseguint una pista que solca un replanell càrstic. Prompte arribarem a la casa de Ximet. Pel migdia naix un camí, que obviarem, i per on hom davallaria, paral·lel al barranc de Pere Puig, fins a la carretera Tavernes-Alzira, a l'encreuament amb Simat. Per llevant trespassem la groguenca i polsosa colada ramadera de la font del Barber, que prompte esdevindrà la colada de Benifairó al Portitxol. Les dolines, els marges definits com amb tiralínies i els corrals, omplin el paisatge que ens separa del naixement de la senda de les **Revoltas dels Amoladors** (400 m, 4:55 h - 13,5 km). Prompte assolirem a mà esquerra el naixement de la **senda dels Borregos** (PR-CV 40), una antiga drecera que empraven d'an-tuvi els llauradors quan no tenien necessitat de pujar a la serra amb animals de càrrega. Tot i que endavant s'ajunten tots dos camins, hi tombarem, fregarem l'escola d'escalada del Cingle de l'Aigua, equipada al recer d'uns cridaners cingles, i passarem per la fonteta de la Mina, d'escàs cabal, fins a arribar al canal de Defensa. No ens resta més que un lleuger passeig vora els pins fins a tornar a l'inici del recorregut.

El Racó de Joana

A03

EL RACÓ DE JOANA UN MIRADOR A LA MEDITERRÀNIA

- ➔ Distància: 5,5 km.
- 🕒 Temps: 1:30 h.
- 📈 Desnivell: 2-128 m. (+167 m.)
- 🔄 Circular? Sí
- 🏞️ Dificultat: Baixa
- 🚩 PR-CV 39

La circular del racó de Joana, rica en miradors i extensos panorames, és una ruta perfecta per a gaudir-la tot el món, grans i menuts, agosarats i principiants, un passeig pel vessant més oriental de les Creus entre pinedes, aigua i frescor, entre el forest, el tarongerar i la marjal.

A¹ Dos són els accessos al racó de Joana: el més immediat i senzill, apte per a tot el públic, passa per apropar-s'hi, abans d'accedir a Tavernes i passat el polígon, tot just a la primera rotonda i abans del naixement del camí de la Dula, al camí del Portitxol.

A² L'altra opció, aquesta ja un poc més exigent, passa per resseguir les indicacions des del club de Tennis que trobareu a la ruta A02, la que ens deixarà a tocar de l'ermita de sant Llorenç

B Trencarem cap amunt pel primer caminal, el camí del racó de Joana, envoltats de tarongers i amb forta pujada. Al capdamunt, unes revoltes ens separen d'una

àrea d'esplai i l'**ermita de sant Llorenç** (98 m, 0:20 h - 1,1 km), escenari cada deu d'agost d'una popular romeria i porrat, almenys des que la construcció de l'autopista va enderrocar l'antic ermitori, el que d'antuvi s'alçava al camí de Favara, i on els veïns d'ambdues poblacions duïen espigues d'arròs en processons i romeries per tal que el sant beneïra les collites. Irònica paradoxa, a la vora de l'ermitori dedicat a un sant que, segons la llegenda, va ser martiritzat en unes graelles, hi ha instal·lats uns torraders.

C A les envistes d'un repetidor, assolirem un dipòsit d'aigua. Per l'esquerra hi arriba la senda que puja des del club de Tennis, i uns metres endavant, la que remunta cap a les Creus o la font de la Granata. Continuem pel camí, una pista de terra ampla i còmoda, envoltada d'una densa pineda, que prompte es dividirà. Obviarem per l'esquerra el camí del racó Redó, antiga colada ramadera que s'allunya fins a la font de la Granata, i ens acostarem, al capdamunt d'un tarongerar monòton que s'estén fins on arriba la vista i més enllà, i per llevant, fins al **Mirador** (102 m, 0:40 h - 2,6 km), una antropitzada finestra panoràmica a la mar i la marjal.

D Davallem penjats a la marjal i la costa fins a connectar amb el camí del Portitxol, on caldrà trencar a mà esquerra i travessar l'autopista per sota. Amb molta precaució, creuarem la carretera de la platja i accedirem a una menuda **marjal** (2 m, 1:05 h - 4,2 km), senyorejada per l'ullal de Penyetes, pel ponent, i l'ullal Gran pel llevant, un minut oasi envoltat de tarongers. Tornem pel mateix camí, tot i que en assolir el camí del Portitxol tirarem recte, fins a l'inici del recorregut.